Ефект от поскъпване на петрола върху цените в България

Кратък анализ по ценовия модел „разходи–продукция“ на базата на таблиците „Ресурси–Използване“ на НСИ за 2018–2022 г. (база 2022 г.)

Анализ на Любомир Дацов

Основни изводи

- **Умерен общ ефект.** Поскъпване на суровия нефт и природния газ с 10% повишава потребителските цени с 0,53% до 0,89% при пълно прехвърляне на разходите. Еластичността е около 0,05–0,09.
- **Горивата определят горната граница.** Ако цените на рафинираните нефтопродукти следват световните (сценарий В), прекият ефект върху домакинствата нараства от 0,12% на 0,42%.
- **Косвеният ефект е съществен.** Около 0,40%–0,47% от поскъпването идва през веригите на доставки: транспорт, енергия, храни и строителни материали.
- **Най-уязвими са енергоемките отрасли.** Цимент, стъкло и други неметални минерални продукти, химия и сухопътен транспорт поскъпват с 2–3% при 10% шок.
- **Износът е по-чувствителен от вътрешното търсене.** Експортните цени растат с 1,12%–1,48% заради високия дял на горивата и химията в износа.

Данни и метод

Използвани са таблиците „Ресурси“ и „Използване“ по цени на купувач за 85 продукта. От тях е построена симетрична таблица продукт × продукт при предположение за технология на дейността (модел В на Евростат). Вносът е отделен от местното производство с допускане за пропорционалност. В ценовия модел на Леонтиев цената на суровия нефт и газ (КПИД 06) е екзогенна световна цена, а останалите цени се изменят пропорционално на разходите си:

$$\Delta p' = \Delta p_ex' \cdot A_ex \cdot (I - A_d)^{-1}.$$

Сценарий А: поскъпват само суровият нефт и газът; цените на местните горива се определят от разходите на рафинерията. **Сценарий В:** и цените на рафинираните нефтопродукти (местни и внос) нарастват с 10%, т.е. следват импортния паритет.

Ефект върху агрегатните цени

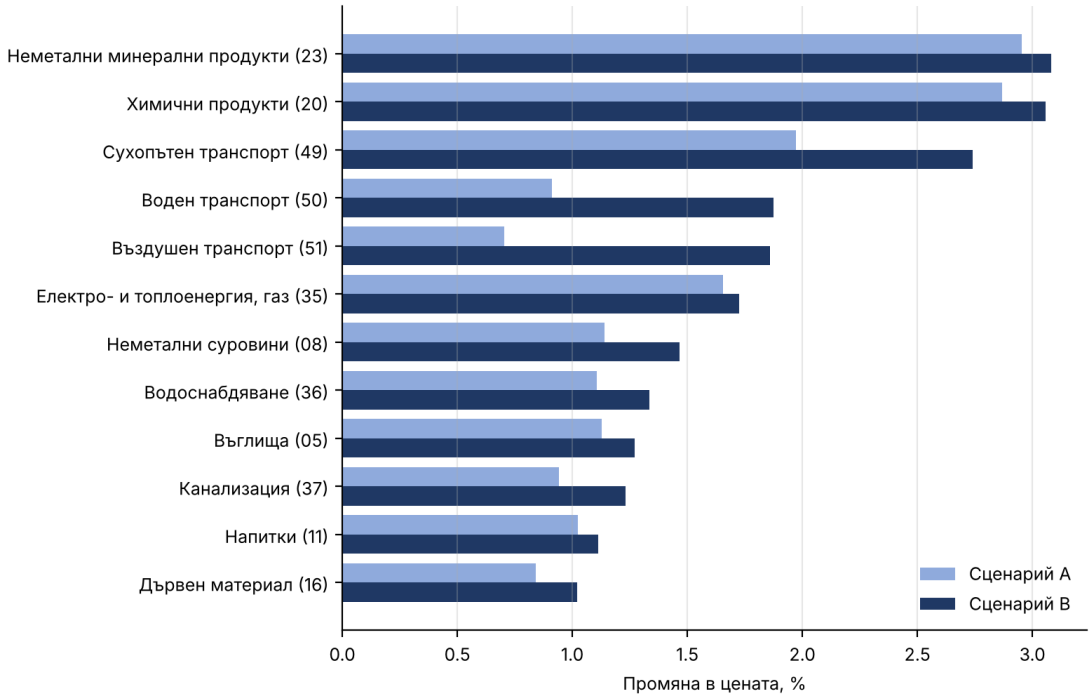
Таблица 1. Изменение на цените при поскъпване на петрола с 10%

Показател	Сценарий А	Сценарий В
Потребителски цени (домакинства)	**0,53%**	**0,89%**
пряк ефект (горива и газ)	0,12%	0,42%
косвен ефект (други стоки и услуги)	0,40%	0,47%
Цени на инвестициите (БООК)	0,28%	0,34%
Цени на правителственото потребление	0,20%	0,30%
Експортни цени	1,12%	1,48%
Цени на производител (средно)	0,64%	0,81%

Ефектът върху потребителските цени е по-голям от този върху инвестиционните и правителствените цени. Причината е, че домакинствата купуват пряко горива и отоплителна енергия, докато правителственото потребление е съставено главно от услуги с висок дял на

труда. Цените на производител нарастват с 0,64%–0,81%, като шокът е концентриран в малък брой отрасли.

Секторни ефекти

Фигура 1. Най-засегнати продукти при 10% поскъпване на петрола (без самите 06 и 19)

Най-силно засегнати са производството на неметални минерални продукти (3,1%) и химията (3,1%), където природният газ е основна суровина и енергиен източник. Следва транспортът: сухопътен (2,7%), воден и въздушен (около 1,9%). При тях разликата между сценариите е голяма, защото горивата са основен разход. Цените на електро- и топлоенергията растат с около 1,7%.

При някои отрасли преобладава косвеният ефект. При водоснабдяването и въглищата прекият ефект е под 0,3%, но общият надхвърля 1,2% заради поскъпването на електроенергията и транспорта. Хранителните продукти поскъпват с 0,7%–0,8%, почти изцяло косвено.

Динамика 2018–2022 г.

Таблица 2. Ефект върху потребителските цени при 10% шок по години

	2018	2019	2020	2021	2022
Потребителски цени, сценарий A	0,63%	0,62%	0,45%	0,40%	0,53%
Потребителски цени, сценарий B	0,91%	0,90%	0,69%	0,88%	0,89%
Дял на нефта и газа в разходите на рафинерията	81,4%	77,2%	80,2%	28,7%	45,4%

Сценарий B дава стабилни резултати (0,7–0,9%), като спадът през 2020 г. отразява ниската цена и потреблението на горива по време на пандемията. В сценарий A ефектът спада през 2021–2022 г., защото делът на суровината в разходите на рафинерията пада от около 80% на 29–45%. Това вероятно отразява преработка на ишлеме, при която суровината не е собственост на рафинерията. Тъй като цените на горивата на практика следват световните, сценарий B е по-добрата оценка.

Ограничения

- Моделът показва първичния ефект при пълно прехвърляне на разходите и постоянни маржове. Не включва вторични ефекти чрез заплати и очаквания, нито заместване между суровините.
- Продукт 06 обединява суров нефт и природен газ. Ако газът не поскъпне, ефектът за енергетиката, химията и цимента е надценен.
- Таблицата е по цени на купувач. Фиксираните акцизи върху горивата водят до известно надценяване на прекия ефект за домакинствата.
- Цените на останалия внос се приемат за непроменени, което подценява ефекта, тъй като петролът оскъпява и вноса.

Заключение

Поскъпване на петрола с 10% би повишило потребителските цени в България с около 0,5–0,9%, като по-реалистичната оценка е близо до горната граница. Шокът засяга най-силно транспорта, химията, производството на строителни материали и енергетиката, а косвено – и храните. Тъй като моделът е линеен, при 30% поскъпване ефектът би бил около три пъти по-голям (1,6–2,7%).